

JAVORSKÁ ZÁMECKÁ KNIHOVNA OTTY MLADŠÍHO Z NOSTIC

Někdejší zámecká knihovna z dolnoslezského Javoru představuje jedinečný barokní knihovní soubor, jenž vznikl krátce po polovině 17. století sběratelskou činností Otty mladšího z Nostic, významného raně novověkého bibliofila. Krátce po jeho smrti byl celý knihovní fond čítající bezmála 5 000 svazků společně s neknižními sbírkami zakoupen jeho bratrem Janem Hartvíkem, hrabětem z Nostic a převezen do Prahy. V nově vystavěném paláci na malostranském Maltézském náměstí byla Ottova knižní sbírka položena za základ budoucí Majorátní knihovně hrabat z Nostic a Rienecka, v jejímž fondu se javorská zámecká knihovna dochovala téměř v úplnosti až do dnešních dnů.

Tato disertační práce si klade za cíl představit původce javorské knihovny Ottu mladšího z Nostic, jeho knihovnu, její obsahové složení i osudy po Ottově smrti. Hlavní složkou doktorandské práce jsou však výsledky zevrubného provenienčního průzkumu nejstarší části knihovního fondu.

Nostická knihovna dosud disponuje pouze zastaralým katalogem z 19. století, který nepokrývá fond v úplnosti (adligáty v přívazcích) a namnoze reformuluje znění knižních titulů. Provenienční průzkum je proto mimo jiné přípravnou fází na rekatologizaci fondu Nostické majorátní knihovny, během níž byly vytipovány nejvzácnější a nejpozoruhodnější části knihovny, které by měly být rekatologizovány přednostně. Během provenienčního výzkumu bylo fyzicky prohlédnuto cca 13 000 knih z celkového počtu 14 000 svazků, přičemž vymežujícím kritériem pro výběr byla hranice *ante quem*, definovaná vydáním knihy do roku 1665, tedy do roku Ottovy smrti. Přitom bylo evidováno přibližně 5 000 provenienčních záznamů 1 072 vlastníků (osob, rodů, institucí) ve 2 395 svazcích, nepočítaje v to svazky, u nichž byl evidován pouze podpis Otty mladšího z Nostic (celkem 1939 svazků). Souhrnně bylo tedy excerповáno celkem 4 304 svazků.

Provenienční struktura fondu ilustruje téměř příkladně raně novověký svět dolnoslezských knihoven. Obsahuje relikty významných soukromých i institucionálních knihoven především ještě renesančního, ale také již barokního Slezska a v provenienčních záznamech, nejčastěji v exlibris typu *ex dono* a rukopisných dedikacích reflektuje obcování a vnitřní vazby v rámci *res publica litteraria*.

Nejvýznamnější skupinu z provenienčního hlediska tvoří v někdejší javorské zámecké knihovně knihovny renesančních lékařů, převážně slezských, v čele se 125 svazky z knihovny

osobního lékaře tří císařů a významného humanisty Johanna Cratona z Craffttheimu. Také v dalších skupinách bývalých vlastníků javorských knih, rozdělených na základě sociálně-profesních kritérií, je vždy patrná konkrétní převládající tendence. Mezi měšťanskými knihovnami převládají vlastníci z řad členů vratislavské městské rady, zatímco většina vlastníků z prostředí kléru, pocházela z řad vratislavské kapituly při katedrále sv. Jana Křtitele. Původci šlechtických provenienčních záznamů pak velmi často vystupují v dochovaném deníku Otty mladšího z Nostic jako kolegové z vratislavské a později svídnicko-javorské administrativy, jako Ottovi přátelé a hosté u oběda či večeře.

Nejen co do počtu, ale i co do obsahově-formální výjimečnosti stojí na prvním místě provenienční záznamy Otty mladšího z Nostic, které neplnily pouze funkci identifikační, ale také hodnotící, odsuzující často evangelické zaměření knihy, popř. přímo osobu autora-protestanta. V evropském kontextu nemá tento fenomén v takovéto podobě obdoby.

Výzkum proveniencí v Nostické majorátní knihovně je úzce spjat s projektem programu NAKI „*PROVENIO: metodika výzkumu knižních proveniencí*“. Nově vytvářené bibliografické záznamy knih s provenienčními značkami či zápisy, ale i autoritní záznamy vlastníků knih tvoří proto integrální součást nové databáze proveniencí PROVENIO. Nostická knihovna totiž představovala a stále ještě představuje jeden z několika fondů, na němž jsou nové zásady popisu proveniencí aplikovány a zkoušeny nejprve. Proto tato práce obsahuje rovněž kapitulu věnovanou zásadám popisu provenienčních záznamů v knihách.

Tato disertační práce je pokusem o vytvoření základního východiska budoucího soustavného výzkumu unikátního fondu Nostické majorátní knihovny. Začátkem, který má téměř zapomenutý fond Nostické knihovny opět vnést do obecného povědomí. Současně však přináší výsledky provenienčního výzkumu a zásady metodiky katalogizace v této oblasti knihovědného bádání.